

ALEXANDER IVANOVICH KUPRIN ~ V TAJOMNOM ŠERE

ALEXANDER IVANOVICH
KUPRIN

V TAJOMNOM
ŠERE

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Edícia ____ knižnica
svetových
autorov ____ zv. 11.

Cover design © Dušan Babjak

Translation © Viera Mikulášová-Škridlová 2009

Slovak edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol.
s r. o., Bratislava

e-mail: vsoss@stonline.sk

<http://www.vssss.sk>

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV
spol. s r. o.

Z ruských originálov preložila Viera Mikulášová-Škridlová

Zodpovedná redaktorka Božena Rolková

Obálka Dušan Babjak

Sadzba a tlač ETERNA Press

Vydanie prvé

Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-376-1

ALEXANDER IVANOVICH KUPRIN
V TAJOMNOM ŠERE

ALEXANDER IVANOVICH
KUPRIN

V TAJOMNOM
ŠERE

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Z ulice

Áno, celkom správne. To ste sa veľmi presne vyjadrili, pane... prepáčte, ale nemám to vzácné potešenie poznať vaše meno... Hlavný dôvod, prečo som klesol tak hlboko a prečo sa teraz tak ponížujem, je môj slabý charakter. To povedal aj môj právny zástupca na súde, keď ma odsúdili. „Páni porotcovia, pred sebou máte evidentný príklad fyzickej a morálnej degenerácie, spôsobenej dedičným alkoholizmom, zlým stravovaním, vyčerpaním a pohlavnými chorobami.“ Predtým ma vyšetrovali traja profesori a tí súhlasne povedali to isté. Vtedy som si hneď tieto výroky zapísal do poznámkového notesa. Lebo, a to musím priznať, hoci som stratil tvár a podobu inteligentného človeka, predsa mám rád ľudí vzdelaných a vážim si vedu.

Keď sa tak na mňa pozriete, iste vás nenapadne, že toto individuum, čo sedí pred vami, bolo tiež svojho času na slušnej ceste a mohlo získať dobré meno i kariéru. Ale je to naozaj tak. Vyjadrím sa symbolicky. Tu, na Peresype, je jedna krčmička, volá sa Jahôdka, tam nalievajú pálenku, prepáčte za výraz, taký pelech lotrovský. A v tejto krčmičke visia nad nálevným pultom dva obrázky, akoby upozornenie, alebo napomenutie pre tých, čo sú ešte v triezvom stave. Na jednom obrázku je akýsi otrhanec, povedzme niečo ako ja; spí v bahne pod plotom, a hneď vedľa neho krochká prasa. A nápis „Mohol by byť človekom“ – a otáznik. A na druhom obrázku ná-

pis „Kupoval za hotové – kupoval na dlh“ a nakreslené sú dve indivíduá. Jeden chudý, otrhaný, gate mu odspodu ošklbali psy, ten sa drží za hlavu, vyvaľuje oči – to je ten, čo kupoval na dlh. Druhý sedí k nemu chrbtom, taký, viete, tučný buržuj s bokombradami, rozvalený s cigarou a rehoce sa, pred sebou má pokladnicu, a tá je nabitá zlatiakmi. Sú to také brakové obrázky, haraburdy, a pokiaľ ide o cenu, nikdy som sa o ne nezaujímal, ale pozornosť si zaslúžia. Pretože to je všetko akoby narážka na môj vlastný život. Cha-cha! Výčapným tam bol Vukol Naumyč. Tvrdý starec. Raz som mu povedal: „Vukol Naumov, mal by si objednať aj tretí obrázok. A síce ako ten otrhanec chmatne toho buržuja jednou rukou za vestu, a druhú strčí do ohňovzdornej pokladnice. A dolu nápis „A čo z toho vzišlo.“ Nuž ale výčapný žarty nepozná. Ja som mu to povedal len ako alegóriu, a on hneď chcel volať strážnika. Akoby som tým chcel ohrozovať jeho. Chumaj.

O tom treťom obrázku, čiže vlastne o mojej fantázii, som sa vám môj najmilostivejší pane, nezmienil len tak. Lebo aj ja sám som sa raz pokúsil zaoberať takouto praktikou, a skrzeva to som bol vyškrtnutý z ľudskej spoločnosti. Ešte slávabohu, že súd za účasti porotcov ma uznal za nepričetného a prepustil ma na slobodu. Inak by som bol musel ísť dolovať „meď a zlato“ na miestach poriadne vzdialených.

Keď sme sa už dostali až sem, tak dovoľte, radšej všetko rozpoviem po poriadku. Prepáňte mi, pane, ale ja podľa vášho zovňajška aj podľa reči usudzujem, že ste akiste literát. Viete, je celkom možné, že sa vám moja autobiografia hodí na nedeľný fejtón, alebo ako vedeckopopulárny článok. Prosím, nech sa páči. Dajte napríklad takýto titulok: K problému, ako si niektoré osoby nezmyselne nivočia svoj život. Alebo ešte lepšie: Spoveď zločineckého ničomníka. Len tak medzi rečou, mohol by som vás ešte ozbíjať o dve pivčiatka? Ale pekne prosím, ráčte vypýtať to obyčajné, za osem kopejok. Aspoň v ňom nebude glycerín. Hej, pss, šéfinko, dve pivká! No, čo zi-

zaš, trdlo, ako teľa na nové vráta? Tento pán ma hostí. Nevidíš, koho obsluhuješ, ty nemešlo?

Neverí mi, chumaj. Pravda, nedávno som tu narobil parádny ejhájťuháj. Okrem toho aj ten môj výstroj nie je bohvieaký. Viete, v Grand hoteli jedna panička spieva:

*Oridžínál je blúzička
a ešte krajšia suknička,
tara-zara, tiri-tiri...*

Áno, prosím, pán výčapný. Rácte prepáčiť, že do takéhoto podniku sa nehodia také odrhovačky. Už prestanem, už budem ticho. Áno.

Tak teda, rácte prepáčiť, pane. Keď sa to tak hore-dole vezme, nuž ani nemám právo sedieť s vami v jednej izbe. Kto ste vy – a kto som ja. Ale vy máte súcít s človekom, bitým osudom, ba ani ste sa neštítili posadiť ma vedľa seba. Dovoľte, za to vám ručičku pobožkám. No-no-no, už nebudem. Nehnevajte sa, odpustite.

Nuž tak sa veci majú. Pred chvíľou som vám povedal, že som bývalý vysokoškolák. Ale to nie je pravda. Jednoducho som videl, že ste človek inteligentný, tak reku skôr naletíte na vysokoškoláka. A neminul som cieľ. Zachovali ste sa šľachetne, a preto budem k vám celkom otvorený... Na univerzite som bol jeden-jediný raz, a síce na archeologickom zjazde, keď som bol redaktorom v istých novinách. Bol som napitý ako štupeľ, to priznávam, a čo tam blábotali, to dodnes neviem. O nejakých kamenných babách z ktoréhosi storočia...

Ale jednako len dovoľte, aby som poznamenal, že nie som celkom bez vzdelania. Predstavte si, že si dodnes pamätám: Alkibiades bol bohatý a význačný muž, príroda ho štedro obdarila vynikajúcim rozumom... a potom ešte to o psovi, ako mu odsekol chvost... výnimky na –is atakďalej a podobne...

Môj otec bol čalúnnik a dekoratér, mal vlastnú dielňu v Ku-drine, v Moskve. Ale na matku sa pamätám len matne. Len toľko si pamätám, že bola riadne prisebe, mala jedno oko, a tým druhým akoby stále na niekoho žmurkala. A ešte sa

pamätám, ale to len ako vo sne, ako ju predtým mnou objímal náš majster Šikunov a hovoril: „Nič si z toho nerob, Andriuška je ešte malý, ničomu nerozumie, dáme mu kopejku“... Museli riadne nasávať, teda ako tatko a mamka, lebo vždy z nich páchlo ako zo suda, a mlátili ma ako žito. O moju výchovu sa veľmi nestarali, rástol som ako strom v lese, na ulici, na dvore. Mojm ozajským vychovávateľom bol náš mladší tovaríš Juška.

Ešte vám musím povedať, že som vo svojom živote videl všelijaké figúry. Stačí len to, čo som videl v base. Ale bohupri-sám, takého ničomníka a nehanebníka ako on som ešte v živote nestretol. Čomu nás, chlapčiská, všetkému neučil tam za kočiarnou, medzi drevom, to vám ani nemôžem rozpovedať – hanbím sa. Prisámbohu. A pritom sám takmer dieťa...

To by ešte nebolo nič, že sme fajčili, pili vodku, hrali kórunka-písmo, aj v karty, že som tatkovu kradol peniaze. Otec sám cez sviatky, keď sme mávali hostí, sa zabával tým, že ma opil do nemoty a potom ma nútil tancovať... S Juškom to bývalo horšie. Keď som mal jedenásť, poznal som ženu. To sa tiež odohralo tam za domom, pod vedením toho istého Jušku. To je neuveriteľné, naozaj. Tento človek mi celkom zmizol z obzoru, a vôbec neviem, kde je, či na galejách, alebo ho niekto zahlušil ako psa... Ale nikto nikdy nemal na mňa taký diabolský vplyv ako on. Báľ som sa ho ako čert kríža. Môžete mi veriť, ešte aj dnes sa mi niekedy sníva, že ma niekto hluší, a od strachu sa prebúdzam... Na vaše zdravie!... A vy ako? Nie? Nuž ako ráčite. Dobré, priama vychladené!

Ale časom som dospel. Raz neviem, akým zázrakom som sa dostal na gymnázium, do prípravky. Myslím, že sa to nezaobišlo bez toho papierika v obálke, strčili ju, komu bolo treba. A tu sa začala kalvária mojej hriešnej duše. Za tri roky som vymietol, myslím, všetky školy, klasické i reálne. V jednej som napchal profesorovi rozžuvaný papier do vrečka, inokedy ma nachytali opitého na ulici. V druhej škole som kamarátovi ukradol kolekciu pier atakďalej, a tak podobne.

Keď som prišiel domov, otec mi hneď na očiach videl. „Vyhodili ťa?“ A ja ticho. „Ach, ty sukin syn! No počkaj, dám ťa za šustra, potom budeš po kostole hvízdať! Marš po remeň!“

Nakoniec som už nemal kam ísť. Zostávalo len súkromné gymnázium Chacimovského. Možno ste o ňom počuli. Vy-ni-ka-jú-ce, môžem vám povedať, hotový raj čarov a zázrakov. Voláky kupecký chmuľo, čo do pätnástich rokov len hooluby plašil, v každom druhom slove chyby, ypsilonky, a naraz, čo nevidím, o päť rokov vyjde z Chacimovského gymnázia s maturitným vysvedčením. Raz pravda: sedeli tam v posledných triedach zrelí mládenci, aj dvadsaťpäťroční, bradatí, vážení chlapíci. O jednom takom chmuľovi hovorili, že chodil do gymnázia so svojím synom. Syn do prípravky, on do siedmej triedy. A obom doma chystali desiatu, obložené chlebíky.

Väčšinou sem chodili synkovia z kupeckých rodín a nižšej šľachty – všetko takí, ktorých už odvšadiaľ vyhodili. Poplatky za štúdium boli parádne! A celé toto zariadenie bol zverinec: samí výtržníci, škandalisti, odroni. Všetko vyberaní vtáčkovia – tí najvyberanejší rozvratníci. Na profesoroch rajtovali jedna radosť. Ale aj profesori boli – škoda reči! Takí drúci!...

U Chacimovského som dostal posledný náter. Odtiaľ som tiež zakrátko vyletel. Za čo? Nuž za všeličo. To je dlhá história. Začalo sa to tým, že mi dozorca zobral album takých, viete, obrázkov s veršíkmi mojej vlastnej výroby, no atakďalej... Škoda reči! Passons, ako hovoria Francúzi.

Prišiel som domov. Otec zase vytiahol remeň, ale keď videl, že som mocnejší ako on, nechal to tak, ale zúril strašne!

– Už ti zostáva len jedna cesta, ty drúk jeden nemožný. Pôjdeš k armáde!

Tak som šiel na vojnu ako dobrovoľník. Štyri roky, rok čo rok som robil skúšky do junkerského učilišťa, ale nijakovsky som nemohol zdolať tie hlbiny múdrosti. Nakoniec sa zrejme zunoval môj ksicht pánom profesorom, a prijali ma. Ale z učilišťa som šiel nazad k pluku zo tri razy pre všelijaké výčiny. Z učilišťa ma prepustili ako podpráporčíka, a v tejto mizernej

hodnosti som sa potľkal dva roky, až ma konečne povýšili na dôstojníka.

II

Nebudem sa šíriť o tom, čo som vystrájal v oficierskej hodnote. Podrobnosti oznámim písomne. Poviem to stručne: pil som, stváral výtržnosti, podpisoval zmenky, tancoval štvorylku v bordeloch, bil som židov, sedel som v base. Ale jedno vám poviem, a na to dávam svoje čestné slovo – v kartách som bol vždy férový. A predseda ma vyhodili kvôli kartám. Vlastne tá pravá príčina bola ešte horšia. Ech, nemal by som o tom ani hovoriť. Ale to je fuk – ja to rozpoviem.

Mal som v pluku milenku, ženu jedného dôstojníka. Viete, zapadákov, špinavé južné mestečko, nuda, blato – všetci sme mali iba jedinú zábavu: službu, a že sme mohli vojakov mlátiť po hube, potom vodka, ešte karty, a nakoniec nejaké tie romániky. A tak vytrvalo sme sa románikovali, že všetci, ako sme tam boli, prichodili sme si ako príbuzní, a nikomu to nebolo čudné. Všetci vedeli, že ten žije s tou a tou, jej muža nacytali pri tej a tej, ale s ňou žije poručík Ivanov, ale predtým poručík Ivanov spával s... slovom – hotový galimatiáš.

Volala sa Mária Nikolajevna. Bola chudučká, štíhlučká, tváričku mala ako smutný anjel – chudulinkú, nežnučkú, pusinku malú, ružovú, blondínka, oči veľké a jasnomodré. A vzdelaná. Gymnázium skončila s vyznamenaním, pána Chopina hrala naspamäť, pochádzala z dobrej šľachtickej rodiny a majetkovo zaistená. Mnoho mužov sa okolo nej krútilo, tokali ako tetrovy, ale – nikomu sa nič nepodarilo. A ja som prišiel, a dostal som ju svojou drzosťou; všetko sa to zbehlo tak nečakane, že som bol sám prekvapený. Mala dvojce detí, dve dievčatká.

Na Veľkú noc som chodil po návštevách. Vlastne, keď sa to tak vezme, návštevy boli len zámienkou, aby som sa mo-

hol riadne nadrať. To si človek najme koč na celý deň a cvá-la od jedného domu k druhému. Prídeš dnu, a tam plný stôl pijatiky a žranice: zákusky so šľahačkou, cukrovinky, pletence a hrozienkami, šunka, zubrovka, slivovica. Šup, šup, hodil si do seba zo päť-šesť štamperlíkov, natáral dve na tri a podho k ďalším známym. „Ale nie, kdeže, my sa na Veľkú noc neboz-kávame!“ – „To zas nie, dovoľte, akéže ste to slečinky kresťan-ky? Nie-e? Aj Písmo sväté hovorí: jeden druhého objímajte, atakďalej...“ Program je známy.

K Márii Nikolajevne som prišiel až podvečer. Sedím – a ani si neuvedomujem, čo jem, čo pijem, čo táram. Jej muž, pod-plukovník, sa tiež vrátil z návštev, teraz chrápal v spálni. Čas bol taký nijaký, ani deň, ani večer, vonku poprchalo, nuda, hodiny odbíjali, rozhovor viazol. Pochytil ma smútok. Začal som Márii Nikolajevne rozprávať o svojom detstve, o Juško-vi, o otcovi, o remeni, o tom, ako ma vyhodili z gymnázia. A naraz som sa rozplakal. A teraz počúvajte, aký vie byť člo-vek podlý. Plačem, smrkám, slzy mi tečú z očí i z nosa, celý sa trasiem, krásnej, vzdelanej dáme rozprávam samé špinavosti a hrôzostrašné veci – celú dušu som si vyvrátil naopak! Ale kdeže, ja som sa jej predsa len ukázal v tej príťažlivejšej podo-be, že reku to som také nepochopené, také vznešené nemehlo, niečo ako Eugen Onegin; ťažké detstvo, zatvrdilá duša, nehu som nikdy nepoznal – a bohvie, čo som tam ešte namotal. Po-zerám, a ona tiež plače. Viete, sklonila hlavičku nabok, ruky zložila na kolenách, oči sa jej zväčšili a zosvetleli a slzy jej tiek-li, len sa tak liali. A to ma zrazu povzbudilo. Počujem, že muž vedľa chrápe, vrhol som sa k nej a začal som ako prvý milov-ník v divadle: „Ó, hádam len nechceš plakať? Prečo? Pre mňa? Ó, tieto sväté slzy! Čím ich vykúpim?“ A už ju stískam. Nebrá-nila sa, nepovedala ani slova – odovzdala sa mi ako ovečka. A celú tvár mala mokrú od slz.

Vtedy som poznal, čo to znamená mať vládu nad človekom. Od toho večera bola Mária Nikolajevna mojou otrokyňou. Do slova a do písmena. Robil som si s ňou, čo som chcel. A ona

mi potom neraz hovorila: „Áno, ja viem, že si darebák; si špi-
navec, si nemorálny chlap, si okrem toho prízemný a podlý
človek, korheľ, klameš ma s tými najodpornejšími flandrami;
každej ženskej, čo si len trochu váži samu seba musíš byť od-
porný fyzicky i morálne... a jednako ťa milujem. Som tvoja
otrokyňa, tvoja vec, tvoje vlastníctvo. Ak niekoho zabiješ, ak
niekoho okradneš, znásilníš dieťa – od teba sa dá čakať všetko
– ani tak ťa neprestanem milovať. Si moja choroba.“

Takéto chválospevy mi neraz spievala, aj písala v listoch,
a ja som si tie slová dobre zapamätal... Ako je to možné, po-
vedzte mi, veď vy ste človek vzdelaný a sčítaný, prečo tak často
múdre, milé, krásne ženy milujú kadejakých darebákov? Mys-
líte si, že to robia tie protiklady? Veď koľko som ja takých prí-
padov videl v svojom živote! Myslíte si, že Mária Nikolajev-
na bola nejaká zvlášť vášnivá povaha? Ani nápad! Vždycky sa
len poddala môjmu naliehaniu, inak sa správala ku mne ako
moja matka. Ale nie tak, ako moja rodná matka, čo ma pri-
viedla na svet, ale ako ozajstná matka: krotká, trpezlivá, než-
ná a starostlivá...

Áno, hovoril som o vláde nad človekom, a predstavte si, že
sa mi Mária Nikolajevna tak sprotivila, že sa to nedá ani vy-
povedať. Vysmieval som sa z nej neľudským spôsobom: vyhá-
ňal som ju, keď prišla za mnou; volal som ju na schôdzku, a aj
päťkrát za sebou som neprišiel. Jej listy – milé, láskavé, pek-
né listy sa povalovali celé týždne nerozlepené po diváni, po
dlážke. Peniaze som ťahal od nej na flámy, na karty a neraz aj
na flandry. A viete, čo vám poviem? Filozofickú myšlienku.
Žiadne zlo na tomto svete nezostane nepotrestané. Ak si ešte
ako chlapčisko odtrhol chrobákovi krídla, aj to sa ti zaráta,
Pán Boh panuje nad všetkým a tamhore si vedie také talianske
účtovníctvo, podvojné, má dať, dal, všetko má zanesené v ko-
lonkách. Nuž podľa Darwina Boh neexistuje. Tak potom je to
osud – ale to je fuk. A ja som pevne presvedčený, že keď som
neskôr dostával poriadne facky, tak to bolo za ňu, za Máriu
Nikolajevnu. Odtrhol som jej krídla, zahubil som ju, zadupal,

zašpinil jej dušu, a všetko to som robil nemilosrdne, nenávidel som ju z hĺbky duše, na zošalenie!

Raz sa zišla u mňa spoločnosť, samí slobodní muži. Pili sme, hrali, spievali, potom sme zase pili a zase hrali. Vtedy ma obrali v kartách dohola. Dva razy som poslal sluhu k Márii Nikolajevne po peniaze, a znova som prehral. Pamätám sa, že druhý raz mi poslala lístok: „Drahý môj, usilujte sa vyhnúť takým kúskom, ktoré budete zajtra ľutovať. A nech by sa stalo čokoľvek, pamätajte si, že máte priateľku, ktorá je pre vás ochotná urobiť všetko.“ Keď som preberal v predsieni od sluhu peniaze, tento lístok som roztrhal na márne kúsky a odhodil.

Poručík Parfenenko zhrabol všetky peniaze, ktoré sme mali, ale zrazu ho rozbolelo brucho a utekal domov, lebo nechcel hrať na dlh. Tak sme začali znovu piť. To už bola druhá noc, čo sme nespali. Zhovárali sme sa o našich dámach. Tá má dlhé nohy, to by bolo v poriadku, ale veľmi tenké; pod šatami to ešte ujde, ale keď sa zoblečie – šlus! Tamtá má materské znamienko na drieku. Iná má rada také zvláštne slovíčka a obľubuje ich v intímnych chvíľkach. Tretia sa tak a tak bozkáva. Slovom všetky sme rozobrali do poslednej kostičky. Čo by sme sa hanbili medzi bratmi, no nie? Len do toho!

Začali sa vypytovať na tú moju. A ja som v tom pijanskom zápale vytresol: ak neveríte, stačí, aby som zapískal a príbehne ako sučka a všetko vám sama ukáže. Neverili. A ja hneď, v tej chvíli, som dal sluhovi lístok: „Tak a tak, drahá Mária, pridite hneď, lebo inak ma už nikdy neuvidíte. A aby ste si nemysleli, že je to len vtip, alebo prázdna vyhrážka, tak hneď, ako váš muž príde, poviem mu v š e t k o ešte toho dňa..“ a slovo všetko som trikrát podčiarkol.

A čo myslíte? Pribehla. Bledá, zadychčaná, ledva stála na nohách. Vošla a zastala si vo dverách, oprela sa o zárubňu, pery belasé ako mŕtvola, zuby jej drkocú. „Dobrý večer, Andrej Michajlovič. Idem popri vás, vidím svetlo a myslím si, či u vás nie je môj muž. Bála som sa, aby ste ho nezlákali na

karty. Lebo vy ste taký zvodca.“ Slovom tárala, sama nevedela čo, ako v horúčke; veď celý pluk vedel, že jej muž odišiel na okruh preberať strelivo. Rozpráva, ale pritom sa snaží usmievať, a oči – veľikánske, belasé, dívajú sa na mňa s hrôzou. Uch, strašne som ju znenávidel. „Zobliekaj sa“, – hovorím. Zložila si pláštenku – ruky sa jej triasli ako korhelici. Pochopila, hneď od prvej minúty pochopila, čo od nej chcem. Zobliekla si pláštenku. A ja na ňu kričím: „Zobliekaj sa, ďalej, dolu živôtik, dolu sukňu!“ Ani okom nemihla, nemohla odo mňa zrak odtrhnúť. Chytila vrchný gombík – rozopla ho, začala šmátrať po druhom, nemohla ho nájsť, prsty jej len tak behali. Ani slovko, ani zvuk. Ale teraz sa už ozvali kamaráti. Všetci boli napití, zozveršteni, zdivení, červení, napuchnutí, ale táto pantomíma ich dorazila. Natolko ich dorazila, že keď odišla, dívame sa a podporučík Bakanov leží zamdletý. Bol to ešte zeleňáč, hanblivý, taký zdvorilý, akurátny, ale pil ako dúha. Sľúbili – jej i mne – že všetko udržia v tajnosti, ale kdeže to udržíš! O tejto historke sa dozvedel celý pluk, a čaša mojich nepravostí pretiekla, aby som sa vyjadril vysokým štýlom. Všetci odo mňa bočili, pozerám – ani ruku mi nechcú podať, a kto aj podal, škúľil kade-tade bokom, akoby bol vinný. Otvorene mi nechceli nič povedať, lebo im bolo ľúto Márie Nikolajevny. Akosi o d r a z u vtedy pochopili, že tu už nejde o románik, o banálny pomer z nudy, ale o niečo nechutné, ohromné a choré – niečo medzi psychológiou a psychiatriou. Aj jej muža ľutovali. Bol to zaslúžilý dôstojník, bojovník od Šipky a prebýval, a myslím si, že dodnes prebýva v sladkej nevedomosti.

A všetci čakali na vhodnú príležitosť.

Raz sme hrali v spoločnosti lansknecht. Hra nebola v dôstojníckom klube oficiálne dovolená, ale na to každý kašlal. Pridal som sa aj ja. V ten večer som mal z pekla šťastie, jednoducho neuveriteľné šťastie, ale srdce mi akosi nepokojne, neveselo tíklo. A ešte jedna taká čudná vec: v predizbe som sa stretol s podporučíkom Bakanovom, ani sme sa nepozdravili,

len tak letmo na seba pozreli, no bohvie prečo, odrazu mi začalo byť nejako smutno a odporne.

Hra obišla sedem-osemkrát dookola a zas prišiel rad na mňa, aby som držal bank. Ako dnes pamätám, že som vpravo položil guľovú dvojku, naľavo pikového kráľa, a hádzem doprostriedka, raz, dva, tri, päť, deväť, vidím, že vyšla karta, a sám sebe vravím: „Vyšla karta v prospech bankéra!“ – známa hráčska povera. Konečne – chlop! – vyhodím dvojku. Moja! Ale tá smola! – sekol som sa: dve karty naraz. A tu počujem za chrbtom: „Podporučík, okrem toho, že ste sviniar, ste ešte aj falošný hráč!“ Obrátil som sa, a tu mi Bakanov šmaril celú sadu kariet rovno do ksichtu. A ešte niekto ďalší mi vylepil facku, a potom ďalší a ďalší – sypalo sa to zo všetkých strán. Kričím: „Panstvo, prestaňte! Čo to robíte? To je nerozumenie!“ A oni kričia: „Von z klubu! Vyhnajte ho! Vyhodiť oknom! Falošný hráč! A zajtra marš z pluku!“

Rozumiete, nechceli urobiť hanbu Márii Nikolajevne pred celou spoločnosťou, tak sa zadrapili do tohto prípadu. O dva dni mi čestný dôstojnícky súd navrhol, aby som si podal žiadosť o uvoľnenie do zálohy. Tak ma vyhnali z pluku ako prašivého psa... A právom. Nuž čo, ja som spravodlivý: viem, že som si to zaslúžil. Nuž teda, to nič... passons! Ešte pivko? Ďakujem, neodmietnem. Vous êtes très aimable¹. Ale trochu sa hanbím, že stále len sám...

III

Čo som robil potom? Radšej sa opýtajte, čo som nerobil. Robil som jeden kotrmelec za druhým. Bol som predákom na stavbe kanalizácie, bol som kuričom v Azovskej paroplavebnej, kresliarom, obchodným cestujúcim, učil som sa u zubného lekára, ťahal som náklady v prístave v tomto meste, bol

1 Ste veľmi láskavý (fr.)

som sadzačom v tlačiarňi. Aby som nezabudol, v tom čase, keď som bol sadzačom, som sa oženil. Všetko sa to zbehlo tak akosi hlúpo. Hej, no ale to je jedno, lebo o polroka som nechal ženu i chlapčeka. Mali sme zlaté dieťaťko, Bože, či len bolo krásne! Viete, ja mám deti rád na zbláznenie, deti a zvieratá. Ale keď sme sa rozchádzali, nerozchádzali sme sa vo zlom, žiadna hádka, žiadna bitka, ani nevera. Jednoducho ma jedného krásneho májového rána nutkalo pustiť sa do sveta. V hlave som mal ešte jednu inú myšlienku, že bezo mňa si žena ešte ako-tak poradí, ale so mnou musí len zahynúť. A preto „nikomu nerieknuc ani slovíčka, plášťom si zakrylo pol tváre“, do vrecka som si strčil legitimáciu a hybaj do iného mesta.

Potom som bol spevák, spieval som v operetnom zbore; vystupoval som aj v činohre, môj odbor bol hlupáčik – naivka a druhý komik so spevom. V kláštore som bol novicom skoro rok. Panebože, na všetko si už ani nespomeniem. Z kláštora ma vykopli veľmi šikovne – v momente. Robil som sluhu v kláštorňom hostinci. Žilo sa veselo, o tom potom. Z toho, čo sa vybralo do pokladničiek, sa vyplácalo desať rubľov mesačne a ešte boli aj nejaké prijmy bokom. Pili sme ako dúhy, a pokiaľ ide o to druhé... Bolo to vôbec zaujímavé. Ale viete, čert nikdy nespí, chodí okolo svätých miest... Pokušiteľ! V lete k nám chodievali do kostola tisícky ženských, najviac ženy z dedín, meštianky, kupcovky, drobné veľkostatkárky, – všetko, mladé i staré. To je zaujímavé, pre ženskú niet väčšieho potešenia ako hrešiť a kajať sa, kajať sa a hrešiť. A to tým viac, keď je to v takom nábožňom prostredí, všade dôstojnosť, zmierenie, vzdychanie, prosby... A prečo ma zo svätého miesta vypoklonkovali, to vám hneď poviem:

V našom kláštorňom hostinci viseli po stenách také tlačene listy: neboli to modlitby, ale také... veršovnícke cvičenia istého otca Pavsikakija. Titulok bol takýto: Duševný boj s neviditeľným nepriateľom. Nejaké úryvky si ešte pamätám: Braček, zatváraj brány, nech diabli ti nespôsobia na duši rany... Keď otvorí hriech ohnivú papuľu, na každom rohu nemeškaj

žehnať a klaňať sa pánu Bohu. Ak ťa chce zasiahnuť lenivosť chvostom, zaháňaj ho počestnosť pokorou a pôstom... Proti jeho chlíplosti vykop zákopy počestnosti. Bude do teba strieľať zúfatosť guľami, no štítom nech ťa je Božia ruka nad nami...“ Atakďalej, s granátmi i s bombami, s patrónmi i guľami... A ja som s jedným kláštorňým bračekom Prochorom zobral ceruzu a do medzier medzi veršíkmi som vpísal svoje vlastné rýmovačky, niečo podobné ako tie, prepáčte, ktoré sú napísané na stenách miestností, kde aj pán kráľ chodí pešo. A potom som na to celkom pozabudol.

A naraz nám poslali nového biskupa. Prišiel nový pán biskup do kláštora, všetko si poobzeral, všetkým dal požehnanie a bol so všetkým spokojný. Nakoniec prišiel aj do hostinca, taký vznešený pastier, mohutný, bradatý – biskup ani namalovaný! Za ním otec opát, otec pokladník, otec hospodár, rehoľníci a ostatní kláštorňí bratia. My, služobníci v hostinci, sme sa tísli popri stenách ako nejaké mliečne tieny, plní posvätného vzrušenia.

Odzrazu sa biskup spýtal: „A čo to máte na stenách?“ – „Nuž to sme rozvešali,“ – hovorí otec hospodár – na poučenie nezvedčaného národa... akosi vo veršovanej podobe.“ Presvätý biskup pristúpil bližšie, chvíľu sa díval, potom sa obrátil k bratom celý červený od hnevu. „Čia špinavá ceruzka napísala tieto hnusobstvá?“ Všetkých si nás poobzeral. Bol námamne prezieravý tento arcipastier, videl, že je Prochor bledý ani stena, a hneď naňho prstom „Ty!“ A Prochor bák! na kolena! „Odpušť, presvätý vladyka, ja som bol len svedkom tohto všetkého, ale pre vlastnú slabosť som tomu nezabránil. To písal novic Andrej.“ Vtedy sa vladyka obrátil ku mne a vraví: „Ak sa do jablka zavrtal červ, treba vyrezať jadro a zahodiť, aby nebol zničený celý plod. Zajtra odpracte tohto spisovateľa z kláštora. Nech si pocvičí svoju špinavú fantáziu v nejakom bulvárnom plátku.“

A čo na to povieť, z tohto vladyku sa vyklúľ opravdivý jasnovidec! Neprešli ani tri mesiace, keď z vôle osudu som nao-

zaj zakotvil v jedných novinách, najprv ako korektor, potom ako reportér.

Žili sme si ľahko a veselo, nevyžadovali ani vzdelanie ani talent, robotu sme si odbavovali väčšinou po krčmách, po kaviarňach, ľudia od novín všetko mazaní, ostrieľaní. Páčilo sa mi to. Ale ani tu som nevydržal.. To je už môj osud.

Pretlkali sme sa všetci ako sa dalo, všelijakými pomocnými cestičkami. Napríklad v záhradných reštauráciách, v kaviarňach, okolo bufetov. Stačí, ak spomenieš na desať riadkov, že reku tak a tak, včera večer sme videli novoangažovanú neúnavným majiteľom reštaurácie Guadalquivir mexickú étoile² Puzu Laperuzu, ktorá je jedinečnou predstaviteľkou... no a... už sú grošíky. Fejtonisti robili reklamu akoby len tak mimochodom lahôdkárskym obchodom, románopisci vodili svojich hrdinov do známych reštaurácií atakďalej. Uživili sme sa aj pri zmierovacích sudcoch. Povedzme pekára privlečú za to, že jeho tovariši spali na kadiach, krčmára predvolali kvôli špine, obchodníka s koloniálom kvôli sacharínu. Ale najviac predvolávali pekárov a cukrárov. A ja si sedím vpredu, aby ma bolo vidieť, sem-tam čarbnem niečo do notesa. Nuž povedzte, kto by sa chcel dostať do čiernej kroniky? Ale okom som sem-tam zaškúlil, vidím, že môj pekár neodchádza, hoci sa jeho prípad už dávno skončil, a len nervózne na mňa pokukuje. Počkám ešte zo desať minút a celkom nenútene, ako doma, vyjdem z miestnosti. On za mnou. A na ulici sa ma milučkým hláskom opýta: „Dovoľte otázocku, vy nie ste náhodou reportér?“ A ja naňho zahučím: „Reportér. Čo by ste rád?“ „Nuž len tak, prosím...che-che-che! Aj moja vec bola teraz na pretrase. Hádám ste počuli?“ – „Počul.“ – „A ste zapísali?“ – „Zapísal, prosím.“ – „Ech, to sú veci! A celkom zbytočne ste ma zaprotokolili... Viete, náš okrskár... Ale dovoľte, prečo stojíme na ulici? Nebude sa páčiť zásť so mnou na chvíľocku... Tuto, na skok, je krčmička... tam by som vám všetko po poriadku...

2 hviezdu (fr.)

Viete, aj hodina je taká vhodná na pohárik. Vedia tu výborne variť držky po poľsky. Povedzte, nezaskočíme tam?“ Ale ja som sa zatváril ohromne prísne. „No pro-sím, ja by som aj sám, vlastne, nie som proti, ale vopred sa dohodneme: platí si každý sám. U nás v redakcii si na takéto pohostenia nepotrpíme.“ Jasná vec, z krčmičky odchádzaš i sýty i opitý, i vo vrecu nejaký groš.

Ale opakujem vám, neudržal som sa. A neudržal som sa preto, že som si odhryzol veľmi veľký kus. Mali sme v redakcii takého jedného vtáčka, viedol spoločenskú rubriku a písal nedeľné fejtóny. Poviem vám narovinu – to bol hotový lev, a nie človek! Posúďte sami, koľko si môže človek nasekať na správach z výboru a na dvetisíc riadkach fejtónov? Dajme tomu dvesto-tristo rubľov. Ale tento si mesačne platil kočiša, obedúval v Belvue a u Bianku, vydržoval si Francúzsku, obliekal sa ako kráľ Šalamún v časoch svojej najväčšej slávy. Pil výlučne šampanské – takže mu hneď k polievke prinášali fľašku. Slovom – vedel ako treba ošklbať.

Raz ma v redakcii zavolať bokom. Tak tajomne. „Počujte, mal by som jednu vec. Môžeme si zarobiť po tisícke. Pôjdete do toho?“ – „Nuž ako by som nešiel?!“ – „V poriadku. Tak tu máte cifry. Pôjdete k Dechtarenkovi, poznáte ho?“ – „Poznám.“ – „Asi o dva týždne ohlási bankrot, ale teraz je preňho náramne dôležité, aby sa nikto nedozvedel, v akom stave je jeho vec. Z istých dôvodov to ja sám urobiť nemôžem, chápete?“ A dal mi veľmi podrobné inštrukcie.

Prišiel som k Dechtarenkovi. „Prijímajú?“ – „Prijímajú.“ – „Dajte mu vizitku.“ A na vizitke stálo: spolupracovník takých a takých novín, korešpondent toho a toho časopisu, literát a hore, navrchu na dovŕšenie všetkých hrôz šľachtická korunka! Vyšiel von. „Mám česť s pánom Dechtarenkom?“ – „No hej, to som ja, a čože chcete?“ – „Viete, zamýšľam napísať celú sériu populárno-ekonomických článkov na tému juhorského priemyslu. Samozrejme, najväčší priestor venujem vašej firme, ktorej rozsiahly rajón...“ Slovom more komplimentov.